

عواملی که پایان برده داری را رقم زدند

۱۸ تیر ۱۴۰۱ ساعت ۱۸:۰۰

در رابطه با علل منع برده داری دلایل متعددی ذکر شده است، برخی آن را با پیشرفت و توسعه اصول اخلاقی غرب مرتبط دانسته‌اند؛ برخی نیز آن را حاصل تلاش افرادی چون لینکلن دانسته‌اند؛ اما واقعیت در عوامل دیگری نهفته است.

برده داری یکی از راه‌های پرسود استعمارگران برای بهره بردن از نیروی کار ارزان و نیز منتفع شدن از خرید و فروش برده‌ها در دوران استعماری بود. استعمارگران با آغاز حرکت استعماری خود، دریافتند که برده داری فعالیت سودآور است. آنها قریب به چند قرن از این تجارت غیرانسانی استفاده کردند؛ اما در نهایت در اوایل قرن نوزدهم برخی از کشورها به منع برده داری مبادرت کردند و این سرآغازی بر پایان برده داری بود. در رابطه با علل منع برده داری دلایل متعددی ذکر شده است، برخی آن را با پیشرفت و توسعه اصول اخلاقی غرب مرتبط دانسته‌اند؛ برخی نیز آن را حاصل تلاش افرادی چون لینکلن دانسته‌اند؛ اما واقعیت در عوامل دیگری نهفته است.

اولین کشورهایی که برده داری را منع کردند

از اسپانیا به عنوان اولین کشوری که برده داری را منع کرد نام برده شده است؛ گرچه این کشور اولین بار از وضع چنین قانونی صحبت کرد؛ اما عملاً موفق به اجرای آن نشد. بعدها و در قرن نوزدهم کشورهای چون آمریکا نیز تلاش‌هایی در این راستا انجام دادند، با این حال این کشور هم نتوانست نام خود را به عنوان اولین کشور منع کننده برده داری ثبت کند. در نهایت این «دانمارک» بود که در نیمه دوم قرن هجدهم، تجارت برده را غیر قانونی شناخت؛ سپس «انگلیس» در سال ۱۸۰۷م. قانونی را در مجلس تصویب کرد که مورد عمل قرار نگرفت و در سال ۱۸۳۳م. لایحه دیگری تصویب شد که البته این قوانین همگی تجارت برده را ممنوع می‌کردند، ولی بردگی موجود را به رسمیت می‌شناختند؛ با این همه سرانجام برده‌ها آزاد شدند و در سال ۱۸۸۸م. برزیل آخرین کشوری بود که بردگی را لغو نمود. ۱

عوامل مؤثر در لغو برده داری

در رابطه با علل لغو برده داری دیدگاه‌های متفاوتی ارائه شده است. همانطور که در مقدمه نیز اشاره شد، برخی این موضوع را از بعد اخلاق‌مدارانه استعمارگران برای پایان برده داری تحلیل کرده‌اند؛ اما این تحلیل طرفداران چندانی ندارد. مهمترین دلایلی که در رابطه با پایان برده داری ارائه شده است، عبارت است از:

۱. کاهش اهمیت «اقتصاد پلانت کاری» و به تبع آن، کاهش سودآوری تجارت برده؛

۲. آغاز اوج گیری تجارت جهانی تریاک در اواخر سده هجدهم و اوایل سده نوزدهم;

۳. آغاز موج شورش های بزرگ بردگان در پلانت ها (کشت زارها) از اواخر سده هجدهم;

۴. دگرگونی در ساختار اجتماعی و فرهنگی غرب، طی سده نوزدهم.

البته در میان این عوامل که به نقل از عبدالله شهبازی در کتاب زرسالاران پارسی و یهودی مورد واکاوی قرار گرفته، به فریادهای بشردوستانه برخی از کشورها و گروهها نیز اشاره شده است. گرچه این عامل قابل کتمان نیست اما تأثیر عوامل مزبور به مراتب بیشتر از فریادهای انسان دوستانه بود. ۲

در میان عوامل مطرح شده کاهش سود برده داری که ناشی از کاهش اهمیت اقتصاد پلانت کاری بود، دیدگاه مهم و غالبی است و بسیاری از پژوهشگران غربی به طور مستقیم به آن اذعان داشته اند. از جمله این پژوهشگران می توان به اریک ویلیام اشاره کرد که در کتاب خود با عنوان سرمایه داری و برده داری که در سال ۱۹۴۴م در امریکا منتشر شد، علت لغو تجارت برده را نداشتن سودآوری بیان کرده است. وی در این کتاب تلاش کرده است که بر آمدن سرمایه داری صنعتی را با جنبش ضد بردگی مرتبط کند. از دیدگاه وی، هند غربی انحصار خود را در کشت و تولید شکر از دست داد و بزرگترین نقص در نظام تولیدی برده داری در کشتزارها این بود که به سرعت موجب «فرسایش خاک» و عدم سودآوری شد. ۳

یک دیدگاه دیگر که در میان عوامل مزبور جای خالی آن احساس می شود دیدگاهی است که علت پایان برده داری را ناشی از تلاش خود بردگان می داند و معتقد است که آزادی برده ها از طریق مقاومت و نیز شورش، همراه با تحولات سیاسی و فرهنگی حاصل گردید. این بحث را سی. ال. آر جیمز در مطالعه خود، ژاکوبین های سیاه، توسنت لوور تور و انقلاب سانتو دومینگو، مطرح کرده است. وی تأثیر شورش بردگان را در سانتو دومینگو بر انقلاب فرانسه و لغو تجارت برده، مهم ارزیابی می کند. شورش بردگان در سانتو دومینگو که در سال ۱۷۹۱م آغاز شد و به مدت دوازده سال طول کشید، به شکست نهایی سفیدپوستان محلی و دولت فرانسه در سال ۱۸۰۳م انجامید که شکل گیری دولت هاییتی مستقل سپاهان را به دنبال داشت. ۴ این دیدگاه گرچه دیدگاه قابل تأمل و البته درست است اما واقعیت آن است که قابل تعمیم به کلیت ماجرا نیست. به عبارتی شورش بردگان برای رهایی از یوغ برده داران علیه تمامی استعمارگران صورت نگرفته است.

برخی نیز تلاش فردی افراد ذی نفوذ را الهام بخش لغو برده داری می دانند. به عنوان نمونه گفته شده است که آبراهام لینکلن از حامیان مهم این جنبش بوده و حرف های او تأثیر بسزایی در پایان برده داری داشته است. در حالی که با رجوع به سخنان خود لینکلن می توان پی برد که اساساً چنین حرفی صحت ندارد، چرا که برای لینکلن برده داری و قوانین آن موضوعیت نداشته و او صرفاً به دنبال اهداف سیاسی خود مانند انسجام اتحادیه بوده است. چنانچه وی خود در جایی در نامه ای که بعدها در سال ۱۸۶۴ نوشت و به «نامه ای به آلبرت هادگر» مشهور است و قرار بود در آن به برخی تناقضات در مواضع خود در اوایل جنگ و مواضعی که بعدها در مورد لغو برده داری گرفت، اشاره کند چنین تصریح می کند: من برای حفظ قانون اساسی سعی کردم، حتی اگر به حفظ برده داری، یا هر چیز جزئی تری بیانجامد. ۵

سخن نهایی

صحبت از پایان برده داری در حالی مطرح می شود که عده ای معتقدند برده داری هنوز پایان نیافته، بلکه از شکلی به شکل دیگر تغییر کرده است. بسیاری معتقدند برده داری در اشکال جدید خود با نفوذ به مسائل جنسیتی، بخشی از جمعیت جهان را به خود

درگیر کرده و از این راه سود زیادی را نیز نصیب تاجران آن کرده است. چنانچه خانم واسیلیا تامزالی، رئیس بخش زنان یونسکو در این باره گفته است: صنعت جنسی بازار عظیمی است که نیروهای محرکه خاص خود را داراست؛ این شبکه جهانی برده داری، توسط باندهای قدرتمند مافیایی اداره می شود که بازار جهانی را از ژاپن تا آمریکا در کنترل دارند. ۶ در همین رابطه همچنین برخی از قاچاق کودکان نیز به عنوان شکل برده داری نوین یاد می کنند. اعتیاد و قاچاق آن به کشورها نیز از دیگر شیوه های برده داری نوین است که با درگیر کردن ذهن و جسم افراد، عملاً اختیار روح و جسم آنان را در اختیار توسعه دهندگان مواد مخدر قرار می دهد و از این راه سود هنگفتی نصیب آنان می کند.

فهرست منابع

۱. مصطفی اسکندری، شناخت استعمار، قم، مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی (ص)، ۱۳۸۹، ص ۲۱۵.

۲. همان، ص ۲۱۶.

۳. فرج اله احمدی، "عصر روشنگریه کویکرها و الغای تجارت برده در بریتانیا"، فصلنامه سیاست، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دوره ۴۳، شماره ۴، (زمستان ۱۳۹۲)، ص ۱۹۲.

۴. همان، صص ۱۹۳-۱۹۴.

۵. Lincoln Abraham ۱۸۶۴ Letter to Albert G. Hodges. وبگاه از برگرفته <https://farsi.khamenei.ir/others-note?id=۲۹۶۰۵>.

۶. اسکندری، همان، ص ۲۱۷.

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/۴۸۸۱۴/زندان-رقم-داری-برده-پایان-عوامی>